

รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา
อย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลาง

Participatory Management Model for the Creation of Equality and Equity in
Education of Elementary Schools in Lower Central of Thailand

พระครูปลัดชัยวัฒน์ สมานิต¹ และ วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์²

Phra Khru Palad Chaiwat Samahito¹ and Weerawat Utairat²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง ประชากร คือ โรงเรียนประถม จำนวน 606 โรงเรียน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้วิธี principal-component analysis (PA) และวิธีหมุนแกนอโรทอนอลแบบวารีแมกซ์ (varimax rotation) ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย ชุดของการกำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการ และวิธีการในการร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน และการร่วมประเมินผล องค์ประกอบหลัก คือ บทบาทในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาใน 3 ภารกิจหลักของโรงเรียน และองค์ประกอบย่อย 19 องค์ประกอบ จุดเด่นของรูปแบบ คือ การเน้นผู้เรียนเป็นรายบุคคล การสำรวจความต้องการและปัญหาของแต่ละคนอย่างเป็นระบบ รูปแบบนี้ได้รับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญว่ามีความถูกต้องใช้งานได้จริงและมีประโยชน์ในระดับสูงสุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม, ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางการศึกษา, คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The objective of this research was to create a participatory management model for the creation of equality and equity in education of elementary schools in the lower central region of Thailand. The research population was 606 elementary schools. Research tools included a survey questionnaire and an in-depth interview. The data was analyzed by using mean, standard deviation, principal-component analysis (PA), and Varimax Orthogonal Rotation Method. The results of the study showed that this educational management model

Article Info: Received 19 December, 2019; Received in revised form 8 January, 2020; Accepted 23 January, 2020

¹ นักศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
Ph.D. Candidate in Educational Administration and Change Leadership Division, Eastern Asia University

² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย อีเมล: weerawat@eau.ac.th
Graduate School, Eastern Asia University Email: weerawat@eau.ac.th

consisted of a set of objectives, processes, and methods for joint planning, implementing, and evaluating educational management for equality and equity. The main component of the model was the role of participation of the school board in the 3 primary tasks of the school and 19 more sub-components. This model came with the highlight of the model was the emphasis on individual learners, systematically exploration of the needs and problems of each person. This model has been evaluated by experts to be accurate, practical, and useful at the highest level.

Keywords: participatory management model, equality and equity in education, Basic Education Committee

บทนำ

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาให้ได้อย่างมีคุณภาพถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญที่ต้องดำเนินการพัฒนาออกไปในวงกว้างมากขึ้นเพราะแสดงถึงการบรรเทาปัญหาสังคมได้อย่างเข้มแข็งเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม เกิดการฝึกฝนทักษะจนผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กที่มีความจำเป็นอย่างพิเศษทั้งที่เป็นประเภทเพราะบางทางเศรษฐกิจและประเภทเด็กพิการสามารถเติบโตได้ในโลกที่เป็นจริง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2554; Oviedo, 2009)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล การเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้รับประโยชน์ในด้านการนำเอาความรู้ ความสามารถและทักษะของคนในองค์กรหรือท้องถิ่นแล้วแต่กรณีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2553) ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษา (stakeholders in education) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครองของนักเรียน ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า เจ้าหน้าที่อนามัย พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการและเอกชน เป็นต้น ทุกคนควรมีความตระหนักและร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามแผน และร่วมประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ (James et al., 2007) การมีตัวแทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษา เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากหลากหลายกลุ่มข้างต้นจึงเป็น

สิ่งสำคัญนำไปสู่การบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ปัจจุบันบุคคลเหล่านั้นอาจยังขาดความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่อื่นเนื่องจากขาดข้อมูลขาดความรู้และรวมทั้งขาดทักษะ โดยเฉพาะในส่วนที่จะทำหน้าที่เพื่อส่งเสริมในเรื่องความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษาให้รู้ว่าการกิจใดบ้างของโรงเรียนที่คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อก่อให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาจึงเป็นเรื่องที่ควรต้องศึกษา

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทำได้โดยบุคคลหลายฝ่ายทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน มีการจัดตั้งบุคคลหลายฝ่ายในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาให้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในขณะที่การจัดการศึกษานั้นมีกิจกรรมหรืองานที่สถานศึกษาต้องทำมากมาย ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความหมายและกำหนดขอบข่ายไว้ว่าประกอบด้วยงาน 17 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นในการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กรหน่วยงานสถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา 16) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา 17) การพัฒนาและใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) คณะกรรมการสถานศึกษาสามารถเข้าร่วมการจัดการทั้ง 17 งาน ได้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาไว้หลากหลายโดยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการจัดการศึกษาด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546) อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมด้านวิชาการเท่านั้น

ภารกิจด้านงานวิชาการในโรงเรียนระดับประถมศึกษามีความครอบคลุมงานด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และด้านการวัดผลประเมินผลการจัดการศึกษา จากภารกิจด้านวิชาการนี้จึงเกิดคำถามว่า งานใดบ้างที่จะมีส่วนสำคัญในระดับมากน้อยตามลำดับเมื่อนำไปสัมพันธ์กับการสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางการศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการกำหนดเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่างต่อไป เมื่อนำแนวคิดของทั้งนักวิชาการไทยและต่างประเทศมาวิเคราะห์แล้วสรุปได้ว่างานหลัก ๆ ของโรงเรียนที่คณะกรรมการสถานศึกษาควรมีส่วนร่วมมี 5 เรื่องใหญ่ ๆ คือ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การนิเทศการศึกษา 4) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 5) การวัดผลประเมินผล ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยด้านการจัดการศึกษาในงานวิจัยนี้

ในขณะที่ จันทรานี สงวนนาม (2553) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผล นักวิชาการต่างประเทศ เช่น Cohen and Uphoff (1980) นำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วม 4 รูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรานี สงวนนาม (2553) ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นริเริ่มการตัดสินใจ ขั้นดำเนินการตัดสินใจ และขั้นตัดสินใจปฏิบัติการ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานของความร่วมมือ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุ ด้านสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งการติดตามและประเมินผล เมื่อทำการวิเคราะห์รูปแบบหรือวิธีการการมีส่วนร่วมแล้วสามารถสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการที่เน้นให้เกิดการร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน และการร่วมประเมินตามแผนในการจัดการศึกษา (วิภาวดี ชีวะผลาบุญ, 2553; Cohen & Uphoff, 1980; Hirsch, 1990; Putti, 1987)

งานนี้จึงนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในส่วนของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สำหรับเรื่องความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษามักเน้นไปที่การจัดการศึกษาให้แก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จากการได้ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวมของผู้ที่มีความต้องการพิเศษจะเห็นว่า มีการพัฒนาการศึกษาพิเศษด้านการเรียนรวมระหว่างนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษกับนักเรียนปกติในชั้นเรียนรวมเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐ การสร้างโอกาสทางการศึกษา การกระจายอำนาจทางการศึกษาสู่สังคม การสร้างความตระหนักของสิทธิความเสมอภาค และการจัดการศึกษาเพื่อคุณภาพมีประสิทธิภาพกับทุกคน การกำหนดนโยบายปฏิรูปและแผนพัฒนาการจัดการศึกษาพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรวมที่ทำให้เกิดการผลักดันการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยมีกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกฎหมายและนโยบายเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสนใจในการจัดการศึกษาพิเศษ ได้มีการประกาศปฏิญญาโลกว่า ด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Declaration on Education for All) ของ 155 ประเทศ เป้าหมาย คือ การศึกษาเพื่อคนทุกคน รวมทั้ง เด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เรื่อง หลักการนโยบายและการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษสาระสำคัญได้แก่ การสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างจริงจัง ซึ่งสรุปได้ว่า ปรัชญาการเรียนรวมได้เน้นความสำคัญของการจัดการศึกษาบนความเท่าเทียม ความหลากหลาย การใช้ชีวิตด้วยการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่มีการแบ่งแยกความแตกต่างด้านความบกพร่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาควรเรียนรู้และมีส่วนร่วมปฏิบัติในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมกันและความเสมอภาค และรู้วิธีนำไปใช้ในการปฏิบัติงานให้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา โดยเฉพาะสำหรับโรงเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นระดับการจัดการศึกษาที่เป็นพื้นฐานของการไปสู่การศึกษาเพื่อการดำรงชีพในอนาคต และเป็นโรงเรียนในภาคกลางตอนล่างที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพที่สุดของประเทศ

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ใช้ 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน และการร่วมประเมินตามแผนในการจัดการศึกษา (วิภาวดี ชีวะผลาบุญรณ์, 2553; Cohen & Uphoff, 1980; Hirsch, 1990; Putti, 1987) 2) แนวคิดการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การนิเทศการศึกษา 4) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน 5) การวัดผลประเมินผล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) และ 3) แนวคิดเรื่องโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ การสร้างความเสมอภาค และการสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดสมุทรสาคร รวมจำนวน 606 โรง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของโรงเรียนในแต่ละจังหวัด ได้จำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น 234 โรง ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลักในเชิงปริมาณ คือ กรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง จำนวนสถานศึกษาละ 9 คน รวมทั้งสิ้น 2,106 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่าซึ่งผ่านการประเมินโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ .91 ส่วนเครื่องมือเพื่อหาข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติแบบบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์องค์ประกอบสภาพการจัด

การศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง ด้วยวิธี principal-component analysis (PA) และใช้วิธีหมุนแกนอโรกอนอลแบบวาริแมกซ์ (varimax rotation) ด้วยเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกตัวแปรที่สำคัญจากองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีค่าสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบ (factor score coefficients) ตั้งแต่ 0.30 ขึ้นไป และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาเพื่อหาองค์ประกอบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง พบว่า ในปัจจุบันตามสภาพจริง ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 กลุ่ม 19 องค์ประกอบย่อย โดยกลุ่มองค์ประกอบที่ 1 คือ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบย่อย กลุ่มองค์ประกอบที่ 2 คือ การนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย และกลุ่มองค์ประกอบที่ 3 คือ การควบคุมผลลัพธ์การจัดการศึกษา ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบย่อย

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง

องค์ประกอบด้านงานวิชาการ	M	SD	ระดับ การมีส่วนร่วม	อันดับที่
ด้านการนิเทศการศึกษา	4.44	.74	มาก	1
ด้านการวัดการประเมินผล	4.36	.63	มาก	2
ด้านการควบคุมผลลัพธ์การจัดการศึกษา	4.26	.64	มาก	3

รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง เป็นชุดของการกำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการ และวิธีการ ในการร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน และการร่วมประเมินผล ที่เปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าไปมีบทบาท

เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของสถานศึกษาในการสร้างโอกาสในการเข้าถึงความเสมอภาคทางการศึกษาและความเท่าเทียมกัน ตามองค์ประกอบ 3 ด้าน (ภาพ 1) รายละเอียดเป็นดังนี้

ภาพ 1

องค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ของรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง

1. **ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้** รูปแบบกำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน และการร่วมประเมินผลในประเด็น ได้แก่ 1) กำหนดจุดเน้นของการพัฒนาหลักสูตรไปที่การฝึกฝนทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 2) กำหนดวิสัยทัศน์หลักสูตร 3) วิเคราะห์หลักสูตร 4) การนำเสนอเพื่อวิพากษ์หลักสูตร 5) กำหนดจุดเน้นของการจัดการเรียนการสอนไปที่การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 6) กำหนดจุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน 7) จัดทำแผนการจัดการศึกษา เฉพาะบุคคลให้ครบตามจำนวนผู้เรียนทุกคน

2. **ด้านการนิเทศการศึกษา** รูปแบบกำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน และการร่วมประเมินผลในประเด็น ได้แก่ 1) สสำรวจความต้องการจำเป็นและปัญหาโดยจำแนกตามผู้เรียนแต่ละคน 2) กำหนดวัตถุประสงค์และแผนงานนิเทศ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

- 3) ส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพ
- 4) สนับสนุนให้ครูได้รับการฝึกอบรมภายนอกเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

3. ด้านการควบคุมผลลัพธ์การจัดการศึกษา รูปแบบกำหนดให้คณะกรรมการสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน และการร่วมประเมินผลในประเด็น ได้แก่ 1) กำหนดแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 3) กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา 4) กำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา 5) วางแผนการวัดผลประเมินผลตามที่ระบุไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลของผู้เรียนแต่ละคน 6) กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพผู้เรียนตามความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน 7) กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ประเมินทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 8) จัดทำรายงานเปรียบเทียบพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนตามที่ระบุไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบหลักทั้ง 3 จะเห็นว่า แต่ละชุดขององค์ประกอบมีการแสดงเนื้อหาที่เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการและวิธีการในที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง อย่างไรก็ตาม ในรูปแบบฉบับสมบูรณ์จะมีรายละเอียดที่ชี้แจง วัตถุประสงค์ กระบวนการ และวิธีการ ไว้แยกจากกันชัดเจน และรูปแบบนี้ได้ผ่านการประเมินเชิงปริมาณจากคณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ใช้รูปแบบนี้โดยผ่านการประเมินจากกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง จำนวนสถานศึกษาละ 9 คนจังหวัดละ 10 โรงเรียน รวม 4 จังหวัด คิดเป็น 40 โรงเรียน ผู้ประเมินทั้งสิ้น 360 คน ได้ผลการประเมินว่ารูปแบบนี้มีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลาง มีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

สภาพการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง พบว่า ทั้งหมดมีส่วนร่วมในระดับมาก แต่เมื่อนำมาจัดลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการนิเทศการศึกษามีการปฏิบัติมากกว่าด้านอื่น ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่แตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา เช่น งานของ ธนากร ทองทิพย์ (2555) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือบุคคลภายนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนั้น ด้านที่มีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา การที่กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่างเข้าไปมีส่วนร่วมด้านการนิเทศการศึกษามากขึ้นจึงเป็นเรื่องที่แตกต่างจากเดิม แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการมีส่วนร่วมด้านนี้ พบว่า มีความแตกต่างจากบริบทของการนิเทศที่คุ้นชินกันตามปกติในการช่วยครูในการพัฒนาและปรับปรุงการสอนแต่เป็นเรื่องของการร่วมสำรวจสภาพ ปัญหา และความต้องการในการปรับปรุงและการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน

ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่า กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่างเข้าไปมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับสองโดยที่น่าสังเกต คือ การมีส่วนร่วมมากที่สุดในการบวนการกำหนดการสอนซ่อมเสริมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน จากผลการวิจัยที่ผ่านมา ประเด็นการวัดผลประเมินผลเป็นเรื่องที่มีการปฏิบัติน้อยมากอยู่แล้วแม้จะเป็นการปฏิบัติของบุคลากรภายในสถานศึกษา ดังเช่นที่พบในงานของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) และ บุษยพรรณ พันอะนันท์ (2558) ในกรณีที่พบว่าการกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่างเข้าไปมีส่วนร่วมด้านวัดผลประเมินผลจึงเป็นประเด็นที่ไม่ปกติ แต่อาจอธิบายได้ว่าเนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคให้กับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษหรือที่มีความบกพร่องในระดับสติปัญญา กรรมการสถานศึกษาจึงให้ความสำคัญมากโดยเฉพาะเด็กพิเศษหรือที่มีความบกพร่องในระดับสติปัญญาซึ่งมีโอกาสเข้าใช้บริการการสอนซ่อมเสริมมากกว่าปกติ

ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรเป็นด้านที่พบว่าการกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่างเข้าไปมีส่วนร่วมอันดับท้ายตามลำดับ ที่เป็นดังนี้อาจเป็นเพราะว่าทั้งสองเรื่องต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษหรือที่มีความบกพร่องในระดับสติปัญญา ดังเช่นที่ ผดุง อารยะวิญญู (2555) ได้กล่าวสนับสนุนว่าแนวทางการพัฒนาการศึกษาพิเศษไทยต้องการผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษที่จะมาช่วยในด้านการพัฒนาหลักสูตรและด้านการจัดการเรียนการสอน

ผลการวิจัยที่รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่างแสดงถึงวัตถุประสงค์ กระบวนการ และวิธีการในการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าไปมีบทบาทเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของสถานศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนในลักษณะความต้องการที่แตกต่างกันในการสร้างโอกาสในการเข้าถึงความเสมอภาคทางการศึกษาและความเท่าเทียมกัน การที่รูปแบบที่แสดงถึงวัตถุประสงค์ กระบวนการ และวิธีการนั้นนับว่าทำให้รูปแบบมีความชัดเจนมีแนวทางสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังเช่นที่ Brown and Moberg (1980) ได้กล่าวว่า องค์กรจะมีประสิทธิภาพได้ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการ และวิธีการดำเนินงานอย่างชัดเจน อีกทั้งองค์ประกอบหลักแต่ละด้าน เช่น ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการควบคุมผลลัพธ์การจัดการศึกษานั้นเห็นได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สามารถสร้างหรือพัฒนาการจัดการศึกษาที่สร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้หากกำหนดรายละเอียดหรือบริบทในแต่ละเรื่องสัมพันธ์กับประโยชน์ของผู้เรียนที่เป็นผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษหรือที่มีความบกพร่องในระดับสติปัญญา

การกำหนดกระบวนการเพื่อให้เกิดการเน้นไปที่การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และการกำหนดวิธีการเพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าจะสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์และกระบวนการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้เมื่อมีผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ หรือที่มีความบกพร่องในระดับสติปัญญาเข้ามาเรียนร่วมสามารถรองรับความหลากหลายของความแตกต่างของนักเรียนและวัฒนธรรมได้ สอดคล้องกับ ผดุง อารยะวิญญู และ วาสนา เลิศศิลป์ (2550) ที่ว่า ปรัชญาการจัดการศึกษาต้องเอื้อต่อการสร้างโอกาสและความเสมอภาคเท่าเทียมไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความบกพร่อง มีพื้นฐาน

ทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับใดก็ตาม มีความหลากหลาย เพราะนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างอย่างหลากหลาย จะให้มนุษย์เหมือนกันทุกคนไม่ได้ การให้การศึกษาจึงต้องยอมรับในความแตกต่างในหมู่ชน การศึกษาที่ให้จะต้องแตกต่างกันแต่ทุกคนจะต้องเคารพในความหลากหลาย มนุษย์ทุกคนอยากมีความปกติเหมือนกับคนอื่น ไม่มีใครอยากผิดปกติ ดังนั้นทุกคนจึงควรได้รับการศึกษาไปพร้อม ๆ กับผู้อื่น โดยไม่มีการแบ่งแยก ซึ่งในแต่ละสังคมย่อมมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม คนในสังคมต้องยอมรับในความหลากหลายนั้น การให้การศึกษา จึงต้องคำนึงถึงความหลากหลายของคนหลายวัฒนธรรมในสังคมนั้น และการให้การศึกษาจะต้องให้จนบรรลุศักยภาพของแต่ละคน ไม่ใช่ให้การศึกษาในปริมาณที่เท่ากันคุณภาพเท่ากัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละคน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

1. เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษาและสถานศึกษาเพื่อการสร้างความสะดวกและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพให้กับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือที่มีความบกพร่องในระดับสติปัญญานั้นมีองค์ประกอบสำคัญคือ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการควบคุมผลลัพธ์การจัดการศึกษา ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการให้ความรู้และทักษะแก่คณะกรรมการสถานศึกษาด้านเหล่านี้อย่างจริงจัง โดยสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดการสัมมนา อบรม และให้ความรู้แก่กรรมการสถานศึกษา

2. ตามที่รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความสะดวกและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่างนั้นมีกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การสำรวจความต้องการจำเป็นและปัญหาของผู้เรียนแต่ละคน จึงเสนอให้สถานศึกษาให้ความสำคัญในเรื่องนี้และดำเนินการให้เป็นระบบตั้งแต่แรกรับนักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลทันการณ์สำหรับการวางแผนการจัดการเรียนการสอนต่อไปโดยต้องเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาต้องเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย

3. สถานศึกษาควรทำการตรวจสอบสภาพการจัดการศึกษาของตนเองว่ามีความบกพร่องของการมีส่วนร่วมในประเด็นใดอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้การใช้

รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่างที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถเติมเต็มการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงความต้องการในการสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้สามารถจัดกลุ่มโรงเรียนที่มีบริบทของความต้องการในระดับเดียวกัน ส่งผลให้รูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง สามารถดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมตามแต่ละระดับของความต้องการได้อย่างมีเครือข่ายคอยส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับเครือข่ายคณะกรรมการสถานศึกษาหรือชุมชนด้วย

2. ควรมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาตามแต่ละขนาดของสถานศึกษาร่วมด้วย เพื่อเป็นศึกษาว่ารูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ที่ระบุวัตถุประสงค์ กระบวนการ และวิธีการของการมีส่วนร่วมของโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันจะมีความแตกต่างกันหรือไม่และควรปรับปรุงแบบที่ได้นี้อย่างไรให้เหมาะสมกับความแตกต่างเหล่านั้น

3. ควรมีการศึกษาความคาดหวังและความต้องการของผู้ปกครองแต่ละคน เพื่อระบุผลลัพธ์เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนแต่ละคน ให้เกิดเป็นพันธะสัญญา ร่วมกันในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตภาคกลางตอนล่าง

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2574*.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2553). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 3). บั๊กพอยท์.
- ธนากร ทองทิพย์. (2555). *สภาพปัจจุบันและแนวทางการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนวัดบ้านสนวน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา 2 ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- บุษยพรรณ พันอะนันท์. (2558). *แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา 2 ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารวิชาการ*. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- ผดุง อารยะวิญญู และ วาสนา เลิศศิลป์. (2550). *การเรียนรู้รวม Inclusion*. เจ.เอ็น.ที.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2555). *แนวทางการพัฒนาการศึกษาพิเศษไทย*. วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ, 1(1).
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2554). ความเหลื่อมล้ำ และความเป็นธรรมด้านการศึกษา. ใน *ปาฐกถาเสาสลักของแผ่นดิน: ชุดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม* (น. 124-161). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม:ประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นราชการ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). บั๊กพอยท์.
- วิภาวดี ชีวะผลาบุญ. (2553). *รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา 2 ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). *การบริหารสถานศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรมการศาสนา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *การประเมินความพร้อมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ภาษาอังกฤษ

- Brown, W. B., & Moberg, D. J. (1980). *Organization theory and management: a macro approach*. John Wiley & Sons.
- Cohen, M. J., & Uphoff, N. T. (1980). *Rural development participation concept and measures for project designing implementation and evaluation*. Rural Development Committee Center for International and Evaluation.
- Hirsch, P. (1990). *Development delemmas in rural Thailand*. Oxford University Press.
- James, C. R., Dunning, G., Connolly, M., & Elliott, T. (2007). Collaborative practice: A model of successful working in schools. *Journal of Educational Administration*, 45(5), 541-555.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Psyschological Measurement*, 1(3), 607-610.
- Oviedo, M. J. (2009). *Expansion of higher education and the equity of opportunity in Colombia, research work presented for M.R. (Applied economic)*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Putti, R. S. (1987). *Personal and human resource management*. West.